

Kooperativa lösningar för småskalig vattenkraft

Coompanion Värmland har tagit fram en skiss på affärsmodell för hur kooperativ kan äga och driva vattenkraftverk. Modellen hoppas kunna bli ett bidrag för att kunna bevara lokala resurser nu när alla vattenkraftverk och dammar behöver ett miljötillstånd. Coompanion hoppas kunna sprida modellen nationellt och efterlyser kontakt med SERO-medlemmar.

Coompanion Värmland fick för något år sedan samtal från bekymrade markägare kring en damm som Fortum tänkt riva ut. Utifrån de samtalen och vår kunskap om att starta kooperativa företag togs initiativ till ett pilotprojekt för att hitta lösningar på detta samhällsproblem. Vi fick pengar från Vinnova och under 1 års tid undersökte vi olika vägar att gå och därefter togs ett förslag fram på affärsmodell för hållbart kooperativt övertagande av dammar och småskaliga kraftverk. Vi noterade under projektets gång att i takt med att ägare av dammar och vattenkraft ser rivning som alternativ såg vi lokala initiativ, där boende själva vill ta över har ökat. I denna efterfrågan finns en stor potential till sociala innovationer både fysiskt och digitalt. Idag förs nämligen få dialoger längs med hela vattenflöden både vad gäller damm- och kraftverksägare, men också mellan dessa parter och regionala myndigheter

Av Ann-Kristine Johansson, Kooperativ energirådgivare m.m. Coompanion Värmland

på grund av att de tillhör olika regioner. Både fysiska och digitala mötesplatser/data (ex. SMHI) skulle därför inte bara ge smidigare vattenreglering och säkrare energiförsörjning, utan också minska den friktion som börjat tillta mellan myndigheter, ägare och andra intressenter då prövningarna på sikt kommer att avlösa varandra i ännu högre takt.

Resultat från projektet

Affärsmodellen baseras på intervjuer från många samhälleliga perspektiv: markägare, boende som blir berörda,

myndigheter, miljöorganisationer, forskare, samhällsarkitekter och aktörer relevanta för projektet.

Vi ville hitta en lösning där samtliga perspektiv vägts in, och som utgick ifrån de närboende som grundare av kooperativet. I den mest utvecklade modellen kopplar vi an dammarna och de småskaliga vattenkraftverken till andra förnyelsebara energikällor, såsom solceller där vi redan för ett par år sedan utvecklade två kooperativa affärsmodeller: Affärsmodell för kooperativa solcellsparker.

Detta dels för att finansiera kooperativet, men också för att uppfylla Energiöverenskommelsen 2016, där regeringen påvisar det framtida förhållande som sol-, vind och vattenkraft (reglerkraft) kommer att behöva ha för Sveriges omställning till fossilfri energiförsörjning. Exempel på hur detta skulle kunna fungera är Arvika Teknik AB och Näckåns Energi AB i Värmlands län.

Som tillägg till dessa "energiintäkter" finns också förslaget att fondera kapital, så att kooperativet i en förlängning kan växa och bidra till underhålls-, renoverings- och prövningskostnader oavsett om det är en damm eller ett kraftverk.

Fördelen med att affärsmodellen är så flexibel gör också att t ex kooperativ

som övertagit småskaliga vattenkraftverk kan välja bort de andra energityperna, under förutsättning att intäkterna från vattenkraftverket självt är tillräckliga för de omkostnader som finns i kooperativet. Denna affärsmodell är tänkt som finansiering av kommande tillståndsprövning och/eller efter de prövningar som avgör huruvida dammarna och de småskaliga vattenkraftverken ska rivs ut eller ej.

Ekonomi, miljö och sociala värden

Affärsmodellen är dessutom av stort värde dels innan, men också efter en miljöprövning oavsett om det gäller för en damm eller ett småskaligt kraftverk.

Hänsyn behöver nämligen tas till sociala värden och inte bara till ekonomiska eller miljömässiga. Vi vet att många privata ägare står inför den stora omkostnad som dessa prövningsprocesser är, vilket konsekvent kan leda till att det enda alternativet blir okontrollerade utrivningar.

Effekten av sådana massiva landskapsförändringar skulle kunna få stora sociala följder som påverkan på kommunalt dricksvatten, färre översvänningsfördämningar, färre vattenmagasin inför sommarbränder, förändrade jord- och skogsbruksförutsättningar.

Med hjälp av denna affärsmodell tror vi att möjligheten ökar till att fler kan gå vidare till de planerade miljöprövningarna och på så sätt också bidra till kontrollerade utrivningar som på så sätt skapar balans mellan det sociala, ekonomiska och miljömässiga på samma gång.

Förhoppningen är att denna affärsmodell och metodik för kooperativt övertagande ska kunna spridas till fler nationellt. Ett tidigare exempel på hur Coompanion varit med och skapat sådana systemförändringar med nationell

spridningseffekt är affärsmodellen och metodiken för att starta fibernätsföreningar med syfte att sprida fiber även till landsbygden. Och vi har sökt projektmedel från Energimyndigheten för fortsatt utveckling av affärsmodellen och hitta innovativa lösningar.

Då politiska initiativ, elpriset och lokala initiativ påverkar DAMM/KRAFT-kooperativen behöver dels en kundundersökning genomföras för att få en tydligare bild av vilken andel och vilket rörligt pris kunderna är beredda att investera i/handla med, samt intressenter som är villiga att medinvestera i ett breddat lokalt energi-ekosystem. Efter detta borde en tydlig beräkningsmodell tas fram. Dels för att underlätta/motivera nya kooperativa övertaganden, men också för att möjliggöra en paketering av erbjudandet för fler att ta del av.

Dialog och öppna data

Vi konstaterar även att arenor för dialog och öppen data behövs, där både hänsyn tas till regioner, vattenflöden, myndigheter och småskaligt ägarskap. Dels för att kunna påverka politiska initiativ, men också för att driva de kooperativa övertagna dammarna och kraftverken på ett adekvat sätt. Dessa skulle därmed också kunna hitta och verka för en balans mellan mångfald, kulturmiljö, ekonomi, ekologi och energi. För att möjliggöra sådana arenor föreslogs i slutredovisningen av projektet att en behovsbild för ett framtida, digitalt verktyg tas fram. Även

Näckån i norra Värmland Hissnande fall ger ny kraft

Vidunderlig utsikt vid Näckefall, men så är också fallhöjden 212 meter. Kraftverket och företaget finns i norra Värmland, Sjölsbacke.

Det tillhör inte vanligheterna att ett nytt vattenkraftverk byggs i Sverige, men till sommaren ska Näckefall i Värmland invigas. Det är företaget Näckåns Energi som beställt verket i samband med att företaget firade sina första 100 år. Fallhöjden är imponerande över 200 meter, det sjätte högsta i Sverige.

Sedan början av 1970-talet har företaget inte haft någon egen elproduktion då senaste vattenkraftverket lades ned. Men till sommaren ska det nya vattenkraftverket i Näckån vara klart. – Det återstår fem till sex veckors arbete att färdigställa verket. Just nu går det inte att jobba i området då det råder fallvinter (14 februari). Vi satte igång arbetet förra sommaren och räknar med att produktionen ska vara i gång i juli i år, be-

Som exempel på en kooperativ lösning är Näckåns Energis utbyggnad av ett vattenkraftverk i Värmland. Projektet är beskrivet i nr 1/2019.

en samordning av flera kooperativa övertaganden är intressant över tid. Dels för att koordinera väder-/vattendata, men också för att exempelvis ha ett gemensamt energihandelsföretag eller framtida effektiviseringsmöjligheter som vidareorganisering kan bidra ytterligare med.

Med vår skiss på ny affärsmodell hoppas vi kunna hjälpa till att lösa de utmaningar som många boenden kring sjöar och vattendrag kan mötas av. Och vi ser fram emot ett nära samarbete med all den expertis som finns hos er i SERO.

Specialförsäkring

för dig som är medlem i Svensk Vattenkraft!

Oavsett var i landet din verksamhet bedrivs kan du nu teckna en speciellt anpassad försäkring hos Länsförsäkringar Halland.

Vill du veta mer eller få offert?

Ring SVAF:s försäkringsförmedlare Marsh på 08-412 42 00.

Länsförsäkringar
Halland

